

UDRŽITELNOST V DODAVATELSKÝCH ŘETĚZCÍCH V PRÁVU EU*

MONIKA FEIGERLOVÁ**

Abstract: Sustainability in Supply Chains under EU Law

Global value chains (GVCs) structure production across multiple countries, often resulting in environmental and human rights impacts beyond national borders. EU companies, through their business practices, may inadvertently contribute to such adverse effects worldwide. In response, the European Union (EU) has taken a leading role in implementing mandatory supply chain due diligence legislation, requiring certain EU and third-country companies to assess and mitigate risks related to human rights and environmental harm. This paper (i) provides an overview of EU sustainability due diligence measures, (ii) examines and compares three key instruments – the Deforestation Regulation, the Conflict Minerals Regulation, and the Corporate Sustainability Due Diligence Directive – through the lens of due diligence requirements, and (iii) explores the interplay between sector-specific and general due diligence frameworks.

Keywords: sustainability; global value chain; GVCs; due diligence; human rights; European Union

Klíčová slova: udržitelnost; globální hodnotový řetězec; GVC; náležitá péče; lidská práva; Evropská unie

DOI: 10.14712/23366478.2025.390

ÚVOD

V současnosti je podnikatelská činnost ve velké míře realizována prostřednictvím tzv. globálních hodnotových řetězců (*global value chains*, GVCs),¹ ve kterých

* Publikace byla vydána za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Národního plánu obnovy v rámci projektu Zelené dovednosti na UK (reg. č. NPO_UK_MSMT-2114/2024-4).

** JUDr. Monika Feigerlová, Ph.D., LL.M., vědecký pracovník, Ústav státu a práva, AV ČR, v. v. i.; e-mail: monika.feigerlova@ilaw.cas.cz.

¹ OECD do globálního hodnotového řetězce zahrnuje všechny činnosti, které firmy vykonávají doma nebo v zahraničí, aby mohly uvést výrobek na trh, od jeho vzniku až po konečné použití. Viz OECD. Interconnected Economies: Benefiting from Global Value Chains: Synthesis Report [online]. Paris: OECD Publishing, 2013 [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: <https://unstats.un.org/unsd/trade/events/2013/foc/docs/3%20-%20OECD%20-%20Interconnected%20Economies%20-%20-%20Benefiting%20from%20Global%20Value%20Chains%20-%20Synthesis%20report%20-%20May%202013.pdf>. V tomto článku používáme zkratku GVC obecně i pro dodavatelský řetězec.

se jednotlivé výrobní fáze nacházejí v různých zemích.² I přes určitou tendenci vracet strategické aktivity blíže k domovu a snižovat tak riziko nestability dodavatelských řetězců, jež se plně projevila v době nedávné pandemie, GVCs nadnárodních společností stále řídí přibližně 80 % světového obchodu.³ GVCs se vyznačují nejen komplikovaností korporátních struktur a obchodních vazeb, jež často znemožňují najít konkrétního viníka v případě protiprávního jednání, ale jsou dlouhodobě spojovány s celosvětovými environmentálními problémy, jako je změna klimatu a ztráta biologické rozmanitosti, a porušováním lidských práv v továrnách v zemích s nedostatečnou právní úpravou nebo slabými mechanismy pro její vymáhání.⁴ To se týká i velkých evropských společností, jejichž obchodní postupy tak mohou nepřímo přispívat ke zhoršování životního prostředí a kvality života lidí v jiných částech světa.

Na mezinárodní úrovni je dopad nadnárodních obchodních aktivit na lidská práva předmětem diskusí již po mnoho desetiletí. Navzdory řadě pokusů⁵ v současné době neexistuje žádný obecně dohodnutý soubor norem mezinárodního práva, který by se zabýval odpovědností společností ve vztahu k lidským právům a životnímu prostředí. V roce 2011 namísto snah o vypracování závazných norem schválila Rada OSN pro lidská práva za široké podpory podnikatelské komunity Obecné zásady OSN pro byznys a lidská práva (Obecné zásady OSN).⁶ Tyto nevytvářejí nové mezinárodní závazky, ale vykládají lidskoprávní povinnosti států, shrnují osvědčené obchodní postupy týkající se lidských práv a rozvíjejí standardy pro přístup dotčených osob k právní ochraně, tzv. rámec OSN „chránit, respektovat a napravovat“.⁷ Od svého přijetí se Obecné zásady OSN staly hlavním referenčním rámcem diskuse o odpovědnosti podniků v oblasti lidských práv a jejich koncept náležité péče zdrojem inspirace pro další iniciativy. Na dobrovolné bázi stále více společností přijímá zásady odpovědného podnikání (*responsible business conduct*), principy ESG (*environmental, social, and governance*) nebo náležité

² UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT: World Investment Report 2024: Investment facilitation and digital government. New York: United Nations, 2024, s. 34.

³ Tamtéž.

⁴ McCALL-SMITH, K. – RÜHMKORF, A. Sustainable global supply chains: From transparency to due diligence. In: GAMMAGE, C. (ed.). *Sustainable Trade, Investment and Finance*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019, s. 110–128. Pro typové i konkrétní příklady negativních dopadů obchodních činností na lidská práva a životní prostředí viz EUROPEAN COMMISSION: TORRES-CORTÉS, F. – SALINIER, C. – DERINGER, H. a kol. Study on due diligence requirements through the supply chain: Final report. In: *European Union: Publications Office of the European Union* [online]. 2020, s. 214 a násl. [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: <https://data.europa.eu/doi/10.2838/39830>.

⁵ Např. UN Draft Code of Conduct for Transnational Corporations (1984) a UN Norms on the Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with regard to Human Rights (2003).

⁶ United Nations. Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework. UN Doc. A/HRC/17/31. New York, 2011. V českém překladu jsou dostupné například zde: Obecné zásady v oblasti podnikání a lidských práv: uplatňování rámcového programu OSN „Chránit, respektovat a napravovat“ [online]. [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: https://storage.googleapis.com/narodniportal_cz/sites/4/2021/02/a4ee3157-obecne-zasady-osn-pro-byznys-a-lidska-prava.pdf.

⁷ Report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises. Protect, Respect and Remedy: A Framework for Business and Human Rights. A/HRC/8/5, 7. 4. 2008.

péče (*due diligence*)⁸ v oblasti udržitelnosti. Dopad takových dobrovolných aktivit na skutečné změny v obchodních modelech je však zatím nejasný.

Ačkoli Obecné zásady OSN nejsou bez dalšího právně závazné, vývoj na vnitrostátní úrovni v řadě jurisdikcí směřuje k přijímání právně závazných norem regulujících určité otázky podnikatelského chování, například transparentnost v souvislosti s moderním otroctvím,⁹ zákaz dětské práce¹⁰ či zavádění obecné povinnosti náležité péče v oblasti lidských práv a životního prostředí.¹¹ Nejnovějším a nejambicióznějším počinem v tomto ohledu je směrnice EU o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti (*Corporate Sustainability Due Diligence Directive*, CS3D) z roku 2024.¹²

Směrnice CS3D představuje zásadní průlom v zavádění právně závazné povinnosti náležité péče podniků v oblasti lidských práv a životního prostředí a potvrzuje vůdčí roli EU v regulaci udržitelnosti podniků. EU však v poslední době přijala řadu dalších instrumentů s cílem minimalizovat negativní dopady obchodních aktivit evropských společností zaměřených např. na nerostné suroviny z oblastí postižených konfliktem, odlesňování, porušování lidských práv, včetně práv dětí, či pracovních práv v dodavatelských řetězcích spojených s domácí spotřebou nebo obchodními aktivitami EU. Pro naplňování unijních cílů v oblasti udržitelnosti EU přiznává klíčovou roli odpovědnému chování podniků napříč všemi hospodářskými odvětvími.¹³ Společnosti by nově měly mít povinnost hodnotit své aktivity z pohledu nepříznivých dopadů na udržitelnost v celém dodavatelském řetězci. To zahrnuje úpravu obchodních plánů, celkových strategií a provozu nebo uplatňování nákupní politiky podporující důstojné mzdy a spravedlivé příjmy dodavatelů.¹⁴

Tento článek (i) poskytuje základní přehled právní úpravy EU v oblasti náležité péče a udržitelnosti GVCs, (ii) analyzuje a porovnává tři opatření (nařízení proti odlesňování, nařízení o konfliktních minerálech a směrnici CS3D) z hlediska požadavků náležité péče podniků a (iii) zhodnotí vzájemné vztahy mezi pravidly náležité péče zaměřenými na určité produkty/odvětví a obecnými pravidly náležité péče podniků v oblasti udržitelnosti. Přehled odpovídá stavu v době psaní tohoto článku (leden 2025) a nezohledňuje tak pozdější vývoj. Příspěvek má za cíl přispět do diskuse o náležité péči podniků při řízení dodavatelského řetězce. Článek je strukturován následovně: Kapitola 1 poskytne nezbytný kontext analýzou vazby mezi GVCs a udržitelností v agendě EU a osvětlí

⁸ Pojmy náležitá péče a *due diligence* jsou v textu používány zaměnitelně, a to v kontextu podniků a očekávání jejich chování v oblasti udržitelnosti, jež mají původ v disciplíně byznysu a lidských práv (*business and human rights*, BHR). Pojem náležitá péče (*due diligence*) má další právní významy, zejména v rámci mezinárodního práva veřejného, nebo mimoprávní význam v korporátní praxi, kterým se příspěvek nevěnuje. Viz např. ŠTURMA, P. „Náležitá péče“ v mezinárodním právu: obecný pojem s variabilním obsahem. *Právník*. 2021, roč. 160, č. 6, s. 401–415; McCORQUODALE, R. *Business and Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2024, kapitola 5.

⁹ Např. UK Modern Slavery Act (Velká Británie), California Modern Slavery Act (Kalifornie, USA).

¹⁰ Např. Child Labour Due Diligence Act 2019 (Nizozemí).

¹¹ Např. Loi de Vigilance 2017 (Francie), Lieferkettensorgfaltspflichtenengesetz 2021 (Německo).

¹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1760 ze dne 13. června 2024 o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti a o změně směrnice (EU) 2019/1937 a nařízení (EU) 2023/2859.

¹³ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Evropské radě, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Zelená dohoda pro Evropu, COM/2019/640 final (dále jen Zelená dohoda pro Evropu).

¹⁴ CS3D, Recital 46.

koncept náležitě péče. Kapitola 2 nabídne přehled evropské úpravy GVCs, její dělení a postupně vysvětlí směrnici CS3D, nařízení proti odlesňování a nařízení o konfliktních minerálech. Kapitola 3 prozkoumá společné znaky jednotlivých opatření a jejich vzájemné vazby a na ni naváže shrnující závěr.

1. AGENDA UDRŽITELNOSTI EU A DODAVATELSKÉ ŘETĚZCE

1.1 UDRŽITELNOST V DODAVATELSKÝCH ŘETĚZCÍCH

Pařížská dohoda o změně klimatu¹⁵ a přijetí cílů udržitelného rozvoje OSN (SDGs) v roce 2015, jež vycházejí z lidských práv a planetárních mezí,¹⁶ znamenaly zlom ve společenském povědomí o výzvách spojených se změnou klimatu a udržitelným rozvojem.¹⁷ V prosinci 2019 Evropská komise představila soubor politických opatření v tzv. Zelené dohodě pro Evropu s cílem vytvořit „*konkurenceschopnou ekonomiku účinně využívající zdroje [...] a v níž bude hospodářský růst oddělen od využívání zdrojů*“ a bude sledovat „*udržitelnější dráhu*“.¹⁸ Následně v červenci 2021 vstoupilo v platnost nařízení o evropském právním rámci pro klima, které ukládá členským státům dosáhnout klimatické neutrality v EU do roku 2050.¹⁹

V příloze Zelené dohody je mezi nástroji, jež by měly k naplnění cílů udržitelnosti přispět, uvedena transformace GVCs, konkrétně opatření na podporu dodavatelských řetězců bez přispění k odlesňování.²⁰ Studie o požadavcích na náležitou péči v dodavatelském řetězci, zpracovaná pro Evropskou komisi v roce 2020 a vycházející z Akčního plánu Komise na financování udržitelného růstu z roku 2018,²¹ poukazuje na závažnost situace porušování lidských práv a poškozování životního prostředí právě v GVCs.²²

Organizování produkce výrobků nebo služeb do GVCs umožňuje firmám optimalizaci nákladů a rizik, což může mít jak pozitivní, tak negativní vliv na společnost. Spotřebitelé těží z levných a dostupných výrobků, ale závažné environmentální a sociální dopady zatěžují obyvatele, komunity či zaměstnance v zemích výroby. Z právního hlediska komplexnost úpravy spočívá v tom, že každý GVC podléhá několika právním rámcům – dodavatelské řetězce nadnárodních společností mohou mít desítky tisíc

¹⁵ Pařížská dohoda k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu z roku 2015, vyhlášená pod č. 64/2017 Sb. m. s.

¹⁶ Agenda 2030 Organizace spojených národů a cílů udržitelného rozvoje.

¹⁷ Nicméně pojem „udržitelnost“ se v evropské politické debatě objevoval již od počátku 70. let 20. století (První akční program pro životní prostředí) a následně byl zmíněn v článku 2 Maastrichtské dohody v roce 1992, který požadoval „*udržitelný [...] růst respektující životní prostředí*“. Pro historický exkurz viz např. LIDMAN, E. The EU Framework on ESG. In: KUNTZ, T. (ed.). *Research Handbook on Environmental, Social and Corporate Governance*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2024, s. 378–396.

¹⁸ Zelená dohoda pro Evropu, s. 3.

¹⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1119 ze dne 30. června 2021, kterým se stanoví rámec pro dosažení klimatické neutrality a mění nařízení (ES) č. 401/2009 a nařízení (EU) 2018/1999 („evropský právní rámec pro klima“).

²⁰ Příloha k Zelené dohodě pro Evropu, COM (2019) 640 final, s. 3.

²¹ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Evropské radě, Radě, Evropské Centrální bance, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Akční plán: financování udržitelného růstu, COM/2018/097 final.

²² European Commission, *Study on due diligence requirements through the supply chain...*, s. 214.

dodavatelů na několika úrovních. GVCs zahrnují samostatné právní subjekty a společnosti na vrcholu GVC mají často přímé smluvní vztahy pouze s dodavateli prvního stupně a velmi omezený přehled o dalších subdodavatelích, výrobcích, pěstitelích apod. To omezuje právní odpovědnost a činí regulaci směrem k větší udržitelnosti GVC náročnou. Hovoříme o síti pravidel, která supluje nedostatek přímé normativní regulace „ozeleňování“ GVCs, již brání princip národní suverenity států.²³

S ohledem na možnosti řízení GVC nadnárodními společnostmi stojícími na vrcholu GVC se hodnotové řetězce staly důležitou součástí diskusí o zelené tranzici a minimalizaci klimatických dopadů (např. v kontextu snižování emisí skleníkových plynů z transnacionální produkce a následné spotřeby, ke které dochází v jiné zemi, než ve které jsou výrobky vyrobeny).²⁴ S ohledem na vývoj právní úpravy v oblasti udržitelnosti GVCs, jakož i na doktrinární vývoj, někteří autoři hovoří o „*právu globálních hodnotových řetězců*“.²⁵ Z pohledu práva se u GVCs zaměřujeme na roli společností na vrcholu GVC a možných mechanismů pro řízení hodnotového řetězce prostřednictvím soukromého práva, jež umožňují překonávat chybějící veřejnoprávní regulaci udržitelnosti obchodních praktik mimo jurisdikci nadnárodních firem. Zde nám vstupuje do hry koncept povinnosti náležitě péče a jeho relevance pro regulaci a odpovědnost společností v GVC.

1.2 POVINNOST NÁLEŽITÉ PÉČE VE VAZBĚ NA DODAVATELSKÉ ŘETĚZCE

Transnacionální úprava byznysu a lidských práv, jež pracuje s náležitou péčí podniků, má potenciál vytvořit nové narativy o odpovědnosti podniků v oblasti udržitelnosti GVCs. Opatření přijatá EU a dalšími zeměmi potvrzují nazírání na povinnost náležitě péče jako na prostředek pro podporu odpovědného podnikatelského chování v dodavatelských řetězcích. Základní myšlenkou je, že obchodní společnosti na vrcholu řetězce mohou účinně ovlivňovat politiku v oblasti udržitelnosti a opatření obchodních partnerů skrze celý řetězec. Právní úpravy zavádějící povinnosti náležitě péče, jež byly zatím přijaty v několika málo zemích, obecně vyžadují, aby vedoucí podniky nejen zmapovaly své nadnárodní výrobní procesy, ale také aby přijaly vhodná opatření s cílem předcházet nebo alespoň zmírňovat nepříznivé dopady svých činností odhalené při mapování rizik.

Jak již bylo zmíněno výše, koncept náležitě péče vychází z nezávazných Obecných zásad OSN, jež se snaží vysvětlit obsah očekávání společnosti a vlád od podniků v oblasti respektování lidských práv, ať už provozují své podnikatelské aktivity kdekoliv na světě. Zásada 17 definuje koncept náležitě péče v oblasti lidských práv (*human rights due diligence*), který i pro účely tohoto článku zahrnuje proces o čtyřech základních krocích: „*posuzování skutečných a potenciálních dopadů na lidská práva, jednání na základě daných zjištění, vyhodnocování zpětné vazby a informování o tom, jak jsou nepříznivé*

²³ MITKIDIS, K. Greening Global Value Chains. In: BELLANTUONO, G. – GODDEN, L. a kol. (eds.). *Handbook of Energy Law in the Low-Carbon Transition*. Berlin – Boston: De Gruyter, 2023, s. 268.

²⁴ Tamtéž, s. 256. Rovněž SALMINEN, J. – RAJAVUORI, M. – VILJANEN, M. Greenhouse gas emissions in global value chains: governance, regulation and liability. In: DE JONG, E. (ed.). *Corporate Accountability and Liability for Climate Change*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2024, s. 13–32.

²⁵ Tamtéž, s. 32.

dopady řešeny“. Výkladový průvodce Úřadu Vysokého komisaře OSN pro lidská práva upřesňuje, že se jedná o „*průběžný proces řízení, který musí rozumný a obezřetný podnik provádět s ohledem na vlastní situaci (včetně odvětví, ve kterém působí, kontextu činnosti, velikosti a podobných faktorů), aby splnil svou povinnost dodržovat lidská práva*“.²⁶

Očekává se tedy, že společnosti učiní *pozitivní* kroky k prevenci, zmírnění a případně nápravě nepříznivých dopadů svých činností na lidská práva. Konkrétně by podniky měly přijmout politiku v oblasti lidských práv, identifikovat příslušná rizika a dopady na lidská práva v rámci svých činností, zavést opatření ke zmírnění dopadů, podávat zprávy o svém úsilí v oblasti náležité péče a zřídit mechanismy pro podávání stížností, které budou přístupné zaměstnancům a dotčeným zúčastněným stranám. Rozsah povinností může být u společností diferencován s ohledem na rizikový profil společnosti. Tímto způsobem budou společnosti schopny „poznat a ukázat“, že respektují lidská práva.²⁷

Původní pojetí konceptu náležité péče se zaměřuje na lidská práva, nicméně další instrumenty, zejména aktualizace Směrnice OECD v roce 2011,²⁸ rozšířily povinnost *due diligence* i ve vztahu k dalším agendám, včetně životního prostředí.²⁹ Rozšířené pojetí přejímá i evropská směrnice CS3D, ve které je udržitelnost zaměřena právě na tyto dvě oblasti: lidská práva a životní prostředí.

Koncept náležité péče je relevantní pro GVCs v tom, že v rámci *due diligence* obchodní společnosti musí dbát nejen na negativní dopady svých vlastních aktivit, ale také těch, které způsobí obchodní partneři dané společnosti a jsou přímo spojené s jejími činnostmi, výrobky nebo službami.³⁰ Jinými slovy společnost se musí zabývat nepříznivými dopady v rámci celého dodavatelského řetězce. Ten ovšem může být v jednotlivých právních instrumentech definován odlišně. Zatímco Obecné zásady OSN vychází ze širokého pojetí hodnotového řetězce pokrývajícího celý výrobní cyklus výrobku,³¹ horizontální úprava CS3D zavádí definici „řetězce činností“ zahrnujícího činnosti předcházejících (*upstream*) obchodních partnerů dané společnosti, které souvisejí s výrobou zboží nebo poskytováním služeb, a jen některé činnosti následujících (*downstream*) obchodních partnerů (např. distribuce, přeprava a skladování výrobku, pokud obchodní partneři tyto činnosti provádějí pro danou společnost nebo jejím jménem).³²

Zda je zakotvení právně závazné povinnosti náležité péče obecně vhodným nástrojem pro změnu chování společností v GVCs, je otázkou, na kterou zatím není

²⁶ United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights. *The Corporate Responsibility to Respect Human Rights: An Interpretive Guide*. New York, Geneva: United Nations, 2012, s. 6.

²⁷ Zásada 15.

²⁸ OECD. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises* [online]. OECD Publishing, 2011 [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: <https://web-archiv.oecd.org/2023-06-27/95735-48004323.pdf>.

²⁹ McCORQUODALE, c. d.

³⁰ Viz zásada 17, která popisuje tři možné způsoby, jak se společnost může na nepříznivých dopadech podílet: (a) způsobení dopadů prostřednictvím své vlastní činnosti, (b) příspěvi k dopadům prostřednictvím své vlastní činnosti, (c) dopady způsobené prostřednictvím obchodních vztahů společnosti a přímo spojené s činnostmi, výrobky nebo službami dané společnosti.

³¹ Hodnotový řetězec podniku zahrnuje činnosti, které přeměňují vstupy na výstupy přidáváním hodnoty. Zahrnuje subjekty, s nimiž má obchodní podnik přímý nebo nepřímý obchodní vztah a které buď a) dodávají výrobky nebo služby, které přispívají k vlastním výrobkům nebo službám podniku, nebo b) přijímají výrobky nebo služby od podniku (United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights, c. d., s. 8).

³² Bod 46 Preamble CS3D, čl. 3.1.(f).

jednoznačná odpověď. Zkušenosti se zavedením právně vymahatelné povinnosti náležité péče jsou omezené vzhledem k malému počtu právních úprav a krátkou dobu jejich aplikace (např. k vyhodnocení francouzské úpravy z roku 2017 jsou omezená data)³³ a rovněž vzhledem k tendenci dohledových orgánů v náběhové fázi s povinnými subjekty spíše spolupracovat bez ukládání sankcí.³⁴ V odborné literatuře je pak zejména poukazováno na to, že povinná lidskoprávní a environmentální *due diligence* není všelék a představuje především samoregulační procedurální postup upřednostňující samotný proces provádění náležité péče před skutečnými výsledky, což s sebou nese riziko „*formalistického přístupu k plnění na papíře*“.³⁵

EU je předním aktérem, který se rozhodl vytvořit právní rámec *due diligence* pro řešení environmentálních a lidskoprávních dopadů podniků. Nejen regulační orgány a občanská společnost, ale i podniky si od závazné regulace slibovaly větší právní jistotu ohledně povinností plynoucích z náležité péče, jakož i větší konzistentnost a efektivitu právní úpravy.³⁶ V následující kapitole si představíme základní evropské instrumenty, přičemž řada z nich není ve fázi plné účinnosti a nelze tedy zatím hodnotit jejich reálné dopady v praxi.

2. PŘEHLED EVROPSKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

2.1 ZÁKLADNÍ DĚLENÍ

Z širšího pohledu EU přijala iniciativy různého typu s cílem zajistit, aby se evropské podniky rozvíjely odpovědně a přispívaly k dosažení udržitelného rozvoje. V letech 2019 až 2024 EU dokončila práci na 80 opatřeních legislativní povahy v rámci Zelené dohody pro Evropu, z nichž řada má dopad na evropské i mimoevropské obchodní společnosti.³⁷ Právní předpisy se dotýkají nejrozličnějších sektorů a zaměřují se například na transparentnost,³⁸ povinnost náležité péče, veřejné zakázky, import a export výrobků.³⁹ Tento příspěvek se omezuje na opatření EU, která cílí na minimalizaci

³³ LAFARRE, A. – ROMBOUTS, B. Towards mandatory human rights due diligence: Assessing its impact on fundamental labour standards in global value chains. *European Journal of Risk Regulation*. 2022, Vol. 13, No. 4, s. 567–583.

³⁴ Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle. Rechenschaftsbericht 2023 nach dem Lieferkettensorgfaltspflichtengesetz [online]. Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle, 2024 [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/DE/Lieferketten/rechenschaftsbericht_2023.pdf?__blob=publicationFile&v=4.

³⁵ LANDAU, I. Human rights due diligence and the risk of cosmetic compliance. *Melbourne Journal of International Law*. 2019, Vol. 20, No. 1, s. 221; SURYA, D. Mandatory human rights due diligence laws in Europe: A mirage for rightsholders? *Leiden Journal of International Law*. 2023, Vol. 36, No. 2, s. 389–414.

³⁶ European Commission, *Study on due diligence requirements through the supply chain...*, s. 16.

³⁷ Legislative Train Schedule. In: *European Parliament* [online]. [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-european-green-deal>.

³⁸ Např. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2464 ze dne 14. prosince 2022, kterou se mění nařízení (EU) č. 537/2014, směrnice 2004/109/ES, směrnice 2006/43/ES a směrnice 2013/34/EU, pokud jde o podávání zpráv podniků o udržitelnosti CSRD).

³⁹ Např. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/1542 ze dne 12. července 2023 o bateriích a odpadních bateriích, o změně směrnice 2008/98/ES a nařízení (EU) 2019/1020 a o zrušení směrnice 2006/66/ES (nařízení o bateriích); návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o zákazu produktů

negativních dopadů obchodních činností na lidská práva a životní prostředí a využívají při tom koncept náležité péče podniků pro regulaci GVCs. Stranou je právní úprava bez komponentu náležité péče podniků a již přijaté vnitrostátní úpravy v některých členských státech zakotvující povinnost náležité péče.

Jednotlivá opatření přistupují k cíli udržitelnosti z odlišných úhlů pohledu a jejich teoretické dělení se tak bude odvíjet od důrazu kladeného příslušným autorem na určitý aspekt. Pokud vezmeme regulaci GVCs jako takovou, Salminen a kol.⁴⁰ rozlišují tři typy právních předpisů dle převažujícího zaměření konkrétního instrumentu: (a) předpisy stanovující podmínky pro vstup výrobků a služeb na trh,⁴¹ (b) předpisy požadující mapování GVCs (zákony o povinném reportingu)⁴² a (c) předpisy požadující od společností jak mapování GVCs, tak přijímání opatření (zákony o *due diligence*).⁴³ Dánský institut pro lidská práva, který se ve své analýze zaměřuje na „opatření EU relevantní pro byznys a lidská práva“, přistupuje k dělení podobným způsobem, přičemž zohledňuje, na co konkrétní opatření zaměřené na dosažení cílů udržitelnosti cílí.⁴⁴ Každé opatření pak může spadat i do více než jedné z následujících kategorií: (a) předpisy zavádějící povinnost náležité péče,⁴⁵ (b) předpisy požadující zveřejňování informací a podávání zpráv o udržitelnosti,⁴⁶ (c) předpisy zavádějící systém klasifikace ekonomických činností a jejich přínosu k udržitelnosti a prevenci greenwashingu⁴⁷ a (d) předpisy využívající přístup výrobků a služeb na trh EU.⁴⁸ Jiným kritériem může být rozřazení předpisů zaměřených na zelenou tranzici⁴⁹ či upravujících dovoz produktů.⁵⁰

Dělení v tomto článku vychází z přítomnosti institutu náležité péče (*due diligence*) v daném instrumentu. Tyto předpisy lze dále rozlišovat podle toho, zda cílí na určitý

pocházejících z nucené práce na trhu Unie 2022/0269(COD) (návrh nařízení o zákazu produktů z nucené práce).

⁴⁰ SALMINEN, c. d., s. 13–32.

⁴¹ Např. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/956 ze dne 10. května 2023, kterým se zavádí mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích (CBAM).

⁴² Např. CSRD.

⁴³ Např. CS3D.

⁴⁴ HOLLY, G. – LYGGAARD, S. A. a kol. *How Do the Pieces Fit in the Puzzle?: Making Sense of EU Regulatory Initiatives Related to Business and Human Rights* [online]. Copenhagen: Danish Institute for Human Rights, 2022, s. 13 [cit. 2025-31-01]. Dostupné na: https://www.humanrights.dk/files/media/document/EU-RegulatoryMeasuresExplainer_EN_april2024.pdf.

⁴⁵ Např. CS3D; Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/1115 ze dne 31. května 2023 o dodávání na trh Unie a vývozu z Unie některých komodit a produktů spojených s odlesňováním a znehodnocováním lesů a o zrušení nařízení (EU) č. 995/2010 (nařízení proti odlesňování nebo EUDR); Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 995/2010 ze dne 20. října 2010, kterým se stanoví povinnosti hospodářských subjektů uvádějících na trh dřevo a dřevařské výrobky (nařízení o dřevě); Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/821 ze dne 17. května 2017, kterým se stanoví povinnosti náležité péče v dodavatelském řetězci pro unijní dovozce cínu, tantalu a wolframu, jejich rud a zlata pocházejících z oblastí postižených konfliktem a vysoce rizikových oblastí (nařízení o konfliktních minerálech).

⁴⁶ Např. CSRD; Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2088 ze dne 27. listopadu 2019 o zveřejňování informací souvisejících s udržitelností v odvětví finančních služeb.

⁴⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/852 ze dne 18. června 2020 o zřízení rámce pro usnadnění udržitelných investic a o změně nařízení (EU) 2019/2088.

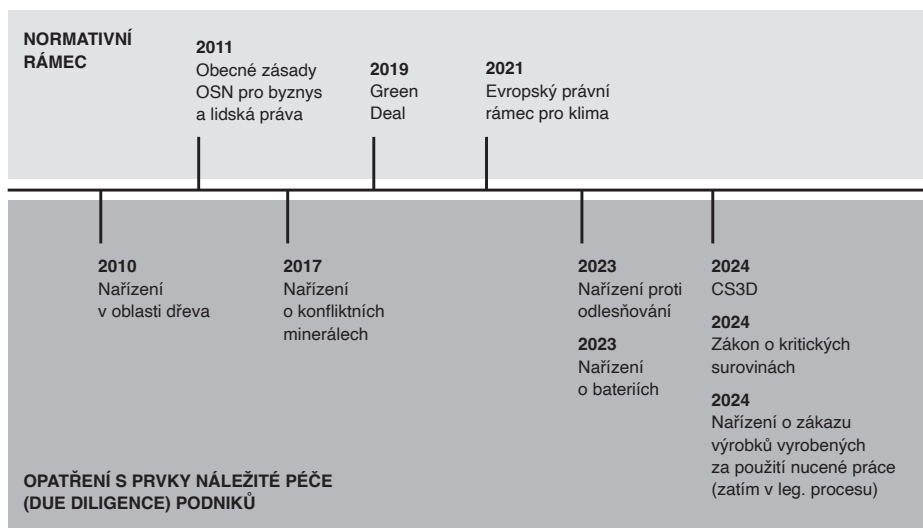
⁴⁸ Např. nařízení proti odlesňování; nařízení o bateriích; návrh nařízení o zákazu produktů z nucené práce.

⁴⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1252 ze dne 11. dubna 2024, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin a mění nařízení (EU) č. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 a (EU) 2019/1020 (akt o kritických minerálech).

⁵⁰ Např. nařízení proti odlesňování; nařízení o bateriích.

produkt (např. nařízení o odlesňování, nařízení o bateriích, návrh nařízení proti uvádění na trh výrobků pocházejících z nucené práce) nebo sektor (např. nařízení o konfliktních minerálech, evropský akt o kritických surovinách).

Vezmeme-li v potaz časové hledisko, pak vůbec první opatření tohoto druhu představují nařízení o dřevě z roku 2010 a nařízení o konfliktních minerálech z roku 2017. Obě vychází z doby před Zelenou dohodou pro Evropu a reagovaly na konkrétní situaci a soubor rizik. Jak vyplývá z Obr. 1, v posledních dvou letech vstoupily v platnost nástroje v rozmezí jednoho roku od sebe, což signalizuje prudký nárůst právních předpisů souvisejících s udržitelností v GVCs. Konkrétně v roce 2023 se jedná o nařízení proti odlesňování a nařízení o bateriích a v roce 2024 o směrnici CS3D a akt o kritických surovinách.

Obr. 1 Časová osa

2.2 VYBRANÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY O NÁLEŽITÉ PÉČI PODNIKŮ V OBLASTI UDRŽITELNOSTI

Tato kapitola se věnuje třem opatřením, kterými by evropské i mimoevropské společnosti měly přispět skrze povinnost náležitě péče k cílům udržitelnosti a které byly v EU přijaty od roku 2017: nařízení o konfliktních minerálech, nařízení proti odlesňování a směrnici CS3D. Text se zaměří na základní cíl instrumentu, okruh subjektů, obsah povinnosti náležitě péče a časový harmonogram implementace.

2.2.1 SMĚRNICE CS3D

Směrnice CS3D sice není časově nejstarší úpravou, ale zavádí horizontální úpravu povinnosti náležitě péče v oblasti lidských práv a životního prostředí bez

ohledu na konkrétní výrobek, službu nebo sektor, a proto bude zmíněna jako první. Jedná se současně o nástroj, který by měl být zastřešující pro další speciální úpravy náležité péče. Zatímco přijetí horizontální úpravy *due diligence* ve směrnici CS3D vyvolalo nutnost kompromisů ohledně rozsahu této povinnosti a zatížení obchodních společností byrokratickými požadavky, přičemž bouřlivá debata mezi členskými státy EU pokračuje i po schválení CS3D a jejím možném znovuotevření,⁵¹ zakotvení konceptu *due diligence* podniků ve specializovaných právních předpisech vzbudilo relativně málo pozornosti.

Směrnice CS3D úpravu posunuje k širším požadavkům, které kombinují shromažďování informací s výslovnou povinností zmírňovat škody v celém hodnotovém řetězci. Členské státy musí přijmout vnitrostátní úpravu, která zajistí, že velké evropské a mimoevropské obchodní společnosti působící na trhu EU⁵² budou povinny učinit opatření náležité péče k zmapování a zmírnění dopadů na lidská práva a životní prostředí a že s porušením povinností bude spojena odpovědnost. Hlavním cílem je, aby společnosti působící na vnitřním trhu přispívaly k udržitelnému rozvoji tím, že identifikují, předcházejí, zmírňují, zastavují, minimalizují a napravují skutečné nebo potenciální nepříznivé dopady na lidská práva a životní prostředí spojené s jejich činností a činností jejich dceřiných společností a obchodních partnerů, a aby dotčené osoby měly přístup k prostředkům právní ochrany.⁵³ CS3D cílí na široký záběr negativních dopadů obchodní činnosti, jako je dětská práce, vykořisťování pracovníků, ohrožování biologické rozmanitosti, znečištění životního prostředí, emise, spotřeba vody.

Články 7–12 CS3D stanoví opatření k provádění náležité péče, jak začlenit náležitou péči do politik společnosti a systémů řízení rizik (článek 7), jak by měly být nepříznivé dopady identifikovány (článek 8), seřazeny dle priority (článek 9), jak by jim mělo být předcházeno (článek 10) a jak by měly být zmírňovány, zastaveny a minimalizovány (článek 11) a napraveny, pokud k nim dojde (článek 12). Dále společnosti musí účinnost politiky a opatření náležité péče monitorovat (článek 15), zavést mechanismus oznamování a postup pro podávání stížností (článek 14) a veřejně komunikovat (článek 16). Co představuje „*skutečné a potenciální nepříznivé dopady na lidská práva a nepříznivé*

⁵¹ Evropská komise v lednu 2025 představila nový hospodářský plán, tzv. Kompas EU pro obnovení konkurenceschopnosti a zajištění udržitelné prosperity. Jedním z nástrojů ke zvýšení konkurenceschopnosti má být zjednodušení v oblasti podávání zpráv o udržitelnosti, náležité péče podniků a taxonomie. Kompas stanoví cíl snížit administrativní zátěž podniků o alespoň 25 % a pro malé a střední podniky o alespoň 35 %. Detaily připravovaného souhrnného návrhu (*omnibus law*), který by se týkal i CS3D, nejsou v době psaní článku známy. Viz Kompas EU pro obnovení konkurenceschopnosti a zajištění udržitelné prosperity. In: *Evropská komise* [online]. [cit. 2025-01-29]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip/25_339.

⁵² Dle článku 2 se CS3D vztahuje na (a) společnosti v EU (tj. založené v souladu s právními předpisy členského státu) a mateřské společnosti s více než 1000 zaměstnanců a čistým celosvětovým obratem vyšším než 450 milionů eur, (b) společnosti mimo EU dosahující v EU čistý celosvětový obrat vyšší než 450 milionů eur a (c) evropské i mimoevropské společnosti s franšizovými nebo licenčními dohodami v EU s licenčními poplatky dosahujícími v Unii více než 22,5 milionu eur, a jestliže společnost dosáhla čistého celosvětového obratu, resp. obratu v Unii pro mimoevropské společnosti, vyššího než 80 milionů eur nebo je nejvyšší mateřskou společností skupiny. Evropská komise odhaduje, že pod CS3D spadne 6000 evropských a 900 mimoevropských společností. Pro přehled společností viz např. CSDDD Datahub. In: *SOMO* [online]. [cit. 2025-01-29]. Dostupné na: <https://www.somo.nl/csddd-datahub/#what-is-csddd-datahub>.

⁵³ CS3D, Recital 16.

dopady na životní prostředí“, je definováno v čl. 3 písm. b) a c) a příloze směrnice.⁵⁴ Povinnost se navíc neomezuje pouze na porušení ze strany společnosti či jejich dceřiných společností, ale je rozšířena i na provoz obchodních partnerů v řetězcích činností společnosti. Pokud společnost přesto nedokáže zabránit nepříznivému dopadu z vlastní činnosti, jejích dceřiných společností nebo obchodních partnerů v řetězci činností, směrnice předvídá jak veřejnoprávní dohled (články 25 a 27), včetně sankcí, tak občanskoprávní odpovědnost za způsobenou škodu, přičemž společnost by neměla nést odpovědnost, pokud škodu způsobili pouze obchodní partneři v jejích řetězcích činností (článek 29).

Členské státy musí CS3D transponovat do národních právních řádů do 26. 7. 2026. Nové požadavky se budou uplatňovat postupně dle velikosti daných společností.⁵⁵

2.2.2 NAŘÍZENÍ 2023/1115 PROTI ODLESŇOVÁNÍ

Opatření, které lze řadit mezi instrumenty cílící na určité produkty, je nařízení proti odlesňování (*EU Deforestation Regulation, EUDR*), jež EU přijala v květnu 2023 s cílem posílit udržitelnost a dodržování právních předpisů v GVCs lesních a zemědělských komodit. Hlavním cílem nařízení je účinně bojovat proti odlesňování a znehodnocování lesů s přihlédnutím k ochraně lidských práv a práv domorodých obyvatel a místních komunit v EU i ve třetích zemích.⁵⁶ Očekává se, že to povede ke snížení emisí skleníkových plynů způsobených EU a ke snížení ztráty biologické rozmanitosti.⁵⁷ Nová pravidla nahradí dřívější nařízení o dřevě z roku 2010, jež nespĺnilo očekávání při řešení odlesňování, zejména v kontextu rozšiřování zemědělsky využívané půdy.⁵⁸

Zatímco původní nařízení kladlo důraz na zákonnost dřeva, nařízení EUDR zavádí systém náležité péče s novými prvky. Zabráňuje obchodování s klíčovými komoditami v EU, pokud jejich výroba zahrnovala jakékoli odlesňování, ať už legální, nebo nelegální podle zákonů země výroby. V první fázi se EUDR vztahuje na sedm komodit (sója, skot, palmu olejnou, dřevo, kakao, kaučuk a kávu) a odvozené produkty (například kůži, sójové boby, tištěné knihy či čokoládu), jež byly těmito komoditami krmeny nebo byly vyrobeny za jejich použití.⁵⁹ Tyto lze při další revizi nařízení doplňovat.⁶⁰ Nařízení

⁵⁴ „Nepříznivý dopad v oblasti životního prostředí“ znamená dopad na životní prostředí vyplývající z porušení jednoho ze zákazů a povinností podle mezinárodních úmluv uvedených v příloze směrnice (například zákaz použití rtuti ve výrobních procesech dle Minamatské úmluvy) a dále zákaz způsobovat jakékoli měřitelné zhoršení životního prostředí, jako jsou škodlivé emise, nadměrná spotřeba vody či degradace půdy, při splnění dalších podmínek uvedených v části I oddíle 1 bodech 15 a 16 přílohy. „Nepříznivý dopad v oblasti lidských práv“ představuje dopad na osoby vyplývající z porušení některého z lidských práv zakotvených v mezinárodních dohodách dle přílohy směrnice a dále porušení některého z lidských práv zahrnutých v nástrojích v oblasti lidských práv vyjmenovaných v příloze za splnění dalších podmínek.

⁵⁵ V roce 2027 na společnosti s více než 5000 zaměstnanců a obratem nad 1500 milionů eur, v roce 2028 na společnosti s více než 3000 zaměstnanců a obratem nad 900 milionů eur a v roce 2029 na společnosti s více než 1000 zaměstnanců a obratem nad 450 milionů eur.

⁵⁶ EUDR, Recital 41.

⁵⁷ EUDR, Recital 18.

⁵⁸ EUDR, Recital 32. Viz rovněž DURÁN, G. M. – SCOTT, J. Regulating trade in forest-risk commodities: Two cheers for the European union. *Journal of Environmental Law*. 2022, Vol. 34, No. 2, s. 245–267.

⁵⁹ EUDR, čl. 1 a příloha I.

⁶⁰ EUDR, čl. 34.2.

zakazuje jejich uvádění nebo dodávání na trh EU nebo vývoz z EU, pokud se nejedná o výrobky, které (a) nezpůsobilý odlesňování či degradaci lesa po 30. 12. 2020, (b) byly vyprodukovány v souladu s právními předpisy země produkce (např. právní předpisy o užívání pozemků či o chráněných oblastech) a (c) vztahuje se na ně prohlášení o náležité péči,⁶¹ které uvádí žádné nebo pouze zanedbatelné riziko nesouladu.⁶² Dle analýzy dopadů se odhaduje, že bez tohoto nařízení by spotřeba a výroba pokrytých komodit v EU mohla do roku 2030 způsobit odlesnění 248 000 hektarů ročně.⁶³

Povinné subjekty⁶⁴ musí před uvedením relevantních komodit a produktů na trh nebo před jejich vývozem vykonat náležitou péči (čl. 4) v souladu s článkem 8, aby mohly prokázat splnění výše uvedených kritérií článku 3. K tomu zavedou a průběžně aktualizují rámec postupů a opatření – systém náležité péče.⁶⁵ Systémy náležité péče by měly zahrnovat tři prvky: požadavky na informace (čl. 9), posouzení rizik (čl. 10), opatření ke zmírnění rizik (čl. 11), doplněné o oznamovací povinnosti. Hospodářské subjekty jsou odpovědné za důkladné prověření a analýzu vlastních obchodních činností, což vyžaduje shromažďování příslušných údajů, jejich analýzu a případně přijetí opatření ke zmírnění rizik, pokud není riziko nesouladu vyhodnoceno jako zanedbatelné. Proces náležité péče dle EUDR musí zahrnovat posouzení rizik na základě shromážděných informací, údajů a dokladů, zda hrozí, že produkty nevyhovují požadavkům nařízení (např. je nutné zohlednit kritéria, jako je výskyt lesů či původních obyvatel v zemi produkce, existence jejich nároků, obavy z porušování lidských práv, spolehlivost shromážděných informací).⁶⁶ Sledovatelnost je sporné téma, jelikož vysledovat zboží až na úroveň farmy nebo plantáže je často složité a nákladné, nicméně ke geolokalizaci pozemků se předvídá využití moderních technologií. Požadavek na tuto povinnost může být obzvláště zatěžující pro drobné zemědělce, což může vést k tomu, že je společnosti vynechají z dodavatelského řetězce.⁶⁷

Nové aspekty systému náležité péče EUDR tak zahrnují zvýšené požadavky na sledovatelnost, shromažďování údajů a příslušné dokumentace dokládající údaje od každého konkrétního dodavatele, povinné prohlášení o náležité péči a zavedení komplexních kontrol.⁶⁸ Dle čl. 4 odst. 3 EUDR zpřístupněním prohlášení o náležité péči v informačním systému příslušným orgánům přejímá hospodářský subjekt odpovědnost za soulad relevantního produktu s nařízením. Rovněž bude muset každoročně podávat zprávy o svém systému náležité péče (čl. 12.3).

⁶¹ EUDR, čl. 3. Text prohlášení o náležité péči viz přílohu II.

⁶² EUDR, čl. 4.2.

⁶³ Commission Staff Working Document. Impact Assessment minimising the risk of deforestation and forest degradation associated with products placed on the EU market, SWD(2021) 326 final, PART ½, s. 36.

⁶⁴ Hospodářský subjekt (podnik, který relevantní komodity a produkty poprvé na trh EU doveze nebo je vyveze, či subjekt, který na evropském trhu upraví produkt tak, že dojde ke změně jeho kódu dle tabulky v příloze I) a obchodník (podílí se na dodavatelském řetězci, ale není hospodářským subjektem, např. distributor, koncový prodejce).

⁶⁵ EUDR, čl. 12.

⁶⁶ EUDR, čl. 10.2.

⁶⁷ PERRAM, A. – JIWAN, N. Human rights violations connected with deforestation – emerging and diverging approaches to human rights due diligence. *Business and Human Rights Journal*. 2023, Vol. 8, No. 1, s. 113.

⁶⁸ EUDR, čl. 4, 9, 13, 16, 18 a 19.

V případě nedodržení nařízení příslušné orgány požádají povinný subjekt, aby přijal vhodná a přiměřená nápravná opatření k ukončení nesouladu s nařízením (čl. 24). Seznam nápravných opatření sice zahrnuje mírnější opatření, jako je náprava formálního nesouladu, ale není stanoveno jejich pořadí. Odpovědnost za prosazování tohoto nařízení spočívá na členských státech, které určí dozorové orgány, jakož i účinné, přiměřené a odrazující sankce.⁶⁹ Těmi mohou být pokuty, jejichž horní hranice nesmí být nižší než 4 % celkového ročního obrátu povinného subjektu v EU, konfiskace dotčených relevantních komodit/produktů či vyloučení z veřejných zakázek.⁷⁰

Evropská komise vydala nezávazné pokyny osvětlující určité aspekty EUDR (čl. 15.5)⁷¹ a dále musí nejpozději do 30. 6. 2025 určit rizikovost jednotlivých zemí podle pravděpodobnosti, že komodity způsobí odlesňování (kategorie vysokého a nízkého rizika) (čl. 29.3). Původně plánovaná účinnost nařízení ke konci roku 2024 byla po dohodě mezi členskými státy posunuta o rok pro velké a střední podniky nově ke dni 30. 12. 2025.⁷²

2.2.3 NAŘÍZENÍ 2017/821 O KONFLIKTNÍCH MINERÁLECH

Nařízení o konfliktních minerálech je jedním z raných právních předpisů EU zaměřených na náležitou péči v dodavatelském řetězci, jež předchází Zelenou dohodu pro Evropu. Stanoví povinnosti náležité péče pro unijní dovozce cínu, tantalu a wolframu, jejich rud a zlata (tzv. 3TG, *tin, tungsten, tantalum, gold*) pocházejících z oblastí postižených konfliktem a vysoce rizikových oblastí, pokud překročí minimální hodnotu objemu dovozu za rok.⁷³ Cílem je zajistit zodpovědné získávání vybraných nerostných surovin a kovů v EU, což podpoří udržitelný hospodářský rozvoj.⁷⁴ Přijetí nařízení bylo motivováno specifickým souborem rizik. V politicky nestabilních oblastech je obchod s nerostnými surovinami typu 3TG často využíván k financování ozbrojených skupin a může vést k porušování lidských práv, například ve formě dětské práce, sexuálního násilí, mizení osob, ničení rituálně nebo kulturně významných míst.⁷⁵ Konfliktní minerály jsou pak používány v běžných výrobcích (např. mobilních telefonech,

⁶⁹ V České republice existuje v době psaní tohoto článku návrh zákona, kterým se mění zákon č. 226/2013 Sb., o uvádění dřeva a dřevařských výrobků na trh, ve znění pozdějších předpisů, předloženého poslancům jako sněmovní tisk č. 815 dne 10. 10. 2024.

⁷⁰ EUDR, čl. 24.2.

⁷¹ Sdělení Komise. Pokyny k nařízení (EU) 2023/1115 o produktech nezpůsobujících odlesňování (C/2024/6789).

⁷² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/3234 ze dne 19. prosince 2024, kterým se mění nařízení (EU) 2023/1115, pokud jde o ustanovení týkající se dne použitelnosti. Pro mikropodniky a malé podniky bude účinné od 30. 6. 2026.

⁷³ Články 1.2, 1.3, 18 a Příloha I. Prahové hodnoty objemu se u nerostů liší, nicméně jsou stanoveny tak, aby minimálně 95 % celkového objemu dováženého do Unie spadalo do oblastí působnosti nařízení.

⁷⁴ Nařízení, Recital 26. Odhadem se nařízení přímo týká 600 až 1000 unijních dovozců a nepřímo přibližně 500 tavíren a rafinerií 3TG se sídlem v a mimo EU (Conflict Minerals Regulation: The regulation explained. In: *European Commission: Trade and Economic Security* [online]. 2021 [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: https://policy.trade.ec.europa.eu/development-and-sustainability/conflict-minerals-regulation/regulation-explained_en).

⁷⁵ Nařízení, Recital 3 a 7.

automobilech nebo špercích) a evropské spotřebitele tak nepřímo spojují s konflikty, které mají vážné dopady na lidská práva.⁷⁶

Unijní dovozci 3TG⁷⁷ musí zajistit náležitou péči v rámci svých dodavatelských řetězců a uchovávat dokumentaci, která tuto skutečnost potvrzuje, včetně výsledků nezávislých auditů provedených třetí stranou.⁷⁸ Systém náležité péče vychází z Pokynů OECD a zahrnuje pětistupňový rámec: zavedení pevných systémů řízení, identifikaci a posouzení rizik v dodavatelském řetězci, navržení a zavedení strategie pro řešení zjištěných rizik, provedení auditu náležité péče v určených bodech dodavatelského řetězce nezávislou třetí stranou a informování o náležité péči.⁷⁹ Jedná se o soustavný, proaktivní a reaktivní proces, jehož prostřednictvím hospodářské subjekty řídí svůj nákup a prodej s cílem zajistit, aby nepřispívaly ke vzniku či prohlubování konfliktů nebo jejich nepříznivých dopadů. Jednotlivé činnosti náležité péče jsou popsány v člancích 4 až 7 nařízení. Společnosti musí uzpůsobit svou vnitropodnikovou strukturu řízení tak, aby mohly získávat a vyhodnocovat informace z hlediska rizik, tj. že nakupované materiály byly získány zodpovědně, nepřispívají ke konfliktu nebo jiným souvisejícím nelegálním činnostem.

Dovozci z EU musí identifikovat subjekty zabývající se tavením a rafinací ve svých dodavatelských řetězcích a zkontrolovat, zda používají správné postupy náležité péče. Kdykoli dovozci z EU zjistí, že postupy tavení a rafinace jsou nedostatečné nebo spojené s riziky, budou muset tuto skutečnost řešit a informovat o ní. Nařízení definuje dodavatelský řetězec tak, že zahrnuje jak činnosti předvýrobní (počínaje místem těžby až po subjekty zabývající se tavením a rafinací), tak povýrobní (fáze navazující na subjekty zabývající se tavením a rafinací až po konečný výrobek),⁸⁰ nicméně pro ně stanoví odlišná pravidla. Jelikož dovozci 3TG ve formě polotovarů nebo hotových výrobků na trh EU nepodléhají požadavkům nařízení, zůstává určitá skupina poměrně silných hráčů zásobujících globální trh mimo působnost nařízení a existuje obava o možnosti unijních dovozců reálně vyvíjet na takovéto subjekty v dodavatelském řetězci tlak ke změně jejich obchodních praktik.⁸¹

Pokud jde o rizika, na která se vztahuje povinnost náležité péče, nařízení hovoří o „*skutečných a potenciálních rizicích spojených s oblastmi postiženými konfliktem a vysoce rizikovými oblastmi s cílem předejít negativním dopadům souvisejícím s jejich*

⁷⁶ Nařízení, Recital 10.

⁷⁷ Unijní dovozce je v čl. 2 písm. l) nařízení definován jako „*každá fyzická nebo právnická osoba, která deklaruje nerostné suroviny nebo kovy, za účelem jejich propuštění do volného oběhu [...], či jakákoli fyzická nebo právnická osoba, na jejíž účet se toto prohlášení podává [...]*“.

⁷⁸ Nařízení, čl. 3.

⁷⁹ OECD. *OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas* [online]. 3rd ed. Paris: OECD Publishing, 2016 [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/9789264252479-en>. V českém jazyce pouze: OECD. *Pokyny OECD pro náležitou péči v zodpovědných dodavatelských řetězcích nerostných surovin z oblastí postižených konflikty a vysoce rizikových oblastí* [online]. 3. vyd. Paris: OECD Publishing, 2013 [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: <https://mpo.gov.cz/assets/cz/zahranicni-obchod/narodni-kontakti-misto-pro-smernici-oecd/smernice-a-sektorove-pokyny/2019/3/Pokyny-pro-odpovedne-retezce-pri-tezbe-nerostu.pdf>.

⁸⁰ Nařízení, čl. 2 písm. c), j), k).

⁸¹ MACCHI, C. A glass half full: Critical assessment of EU Regulation 2017/821 on conflict minerals. *Journal of Human Rights Practice*. 2021, Vol. 13, No. 2, s. 270–290.

činnosti“⁸² a „jiná rizika v dodavatelském řetězci uvedená v Pokynech OECD“.⁸³ Příloha II Pokynů OECD uvádí seznam porušování lidských práv relevantních pro oblasti zasažené konflikty a vysoce rizikové oblasti. Například u těžby, přepravy nebo obchodu s nerostnými surovinami je uvedeno porušování lidských práv v podobě mučení, krutého, nelidského a ponižujícího zacházení, nucené nebo povinné práce, sexuálního násilí atd. Otázkou tedy je, zda jsou zahrnuta všechna lidská práva, jako je tomu například v Obecných zásadách OSN. Spíše se jeví vzhledem k sektorovému zaměření této úpravy omezení náležité péče v dodavatelském řetězci 3TG na uvedené formy porušování lidských práv. Kromě toho ani nařízení, ani Pokyny OECD nezmiňují rizika environmentální.

V případě zjištění rizik v dodavatelském řetězci jsou dovozci z EU povinni přijmout opatření s přihlédnutím ke své schopnosti ovlivňovat a vyvinout tlak na dodavatele, kteří mohou nejúčinněji zabránit zjištěnému riziku nebo je zmírnit, přičemž dovozci mohou buď pokračovat v obchodování, nebo dočasně pozastavit obchodování a současně pokračovat v úsilí o zmírnění rizik, včetně konzultací s dodavateli a dotčenými zúčastněnými subjekty. Pokud úsilí o zmírnění rizik nepřinese žádoucí výsledek, musí dovozci ukončit spolupráci s příslušným dodavatelem.⁸⁴ Systém náležité péče by měl být pravidelně auditován nezávislým auditorem, s výjimkou případů, kdy jsou dovozy kovů prováděny výhradně z již ověřených zdrojů. Dovožci jsou povinni každoročně zveřejňovat informace o svých postupech a relevantní informace předávat odběratelům.

Komise přijme prováděcí akty, kterými vytvoří seznam celosvětových zodpovědných subjektů zabývajících se tavením a rafinací pro zjednodušení povinností.⁸⁵ Nařízení rovněž předpokládá pomoc hospodářským subjektům při určování oblastí postižených konfliktem a vysoce rizikových oblastí (tzv. seznam CAHRA).⁸⁶

Příslušné orgány členských států musí provádět následné kontroly dodržování závazků v oblasti náležité péče u unijních dovozců nerostných surovin a kovů.⁸⁷ Členské státy samy stanoví pravidla, která se použijí při porušení tohoto nařízení.⁸⁸ Nařízení nicméně neumožňuje, aby příslušné orgány členských států dovozcům ukládaly sankce.⁸⁹ V roce 2024 Komise provedla po třech letech první přezkum efektivnosti nařízení dle článku 17.2. Ve zprávě uzavírá, že je obtížné určit dopady nařízení v místech původu surovin, tedy zda konkrétně toto nařízení přispívá k tomu, aby výnosy spojené s těžbou

⁸² Nařízení, čl. 2 písm. d), čl. 5.1 písm. a).

⁸³ Nařízení, čl. 4 písm. g) (v).

⁸⁴ Nařízení, čl. 5.1 písm. b), 5.2.

⁸⁵ Dle čl. 6.2 nařízení, pokud dovozce kovů nakupuje pouze od subjektů uvedených na seznamu, je osvobozen od povinnosti předkládat zprávy o auditu.

⁸⁶ Komise již vydala Doporučení Komise (EU) 2018/1149 o nezávazných pokynech k určování oblastí postižených konfliktem a vysoce rizikových oblastí a jiných rizik v dodavatelském řetězci podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/821, které slouží pro dovozce jako vodítko. Dále dovozci mohou využít indikativní nezávazný seznam: Indicative, non exhaustive list of Conflict-Affected and High-Risk Areas under Regulation (EU) 2017/821 [online]. [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: <https://www.cahraslist.net>.

⁸⁷ Nařízení, čl. 11. V ČR je agenda v gesci Ministerstva průmyslu a obchodu.

⁸⁸ V ČR se jedná o zákon č. 151/2021 Sb. o provádění zvláštních režimů v oblasti zahraničního obchodu.

⁸⁹ Nařízení, čl. 17.3.

a obchodem s nerostnými surovinami nepřispívaly k rozdmýchávání konfliktů nebo porušování lidských práv, s ohledem na úsilí dalších zemí o podporu náležité péče v dodavatelských řetězcích nerostných surovin.⁹⁰ Zpráva rovněž konstatuje, že povědomí unijních dovozců a dodržování nařízení se v jednotlivých členských státech liší.⁹¹

3. SPOLEČNÉ ZNAKY A VAZBY MEZI PŘEDPISY

Předpisy, které dopadají na GVCs a využívají v určité míře náležitou péči, připomínají skládačku,⁹² v níž je třeba porozumět nejen jednotlivým dílům, ale i vzájemným vazbám, aby konkrétní společnost mohla řádně splnit požadavky na ni kladené. Nedostatek koordinace a složitost předpisů mohou oslabit zamýšlené dopady právní úpravy.⁹³ V této části se pokusíme shrnout společné znaky náležité péče, které jednotlivé předpisy vykazují, a upozornit na hlavní odlišnosti. Rozdílné přístupy jsou rovněž dány jinými možnostmi monitorování a prosazování určitých požadavků v praxi.⁹⁴

Až na směrnici CS3D, která musí být transponována do právních řádů členských států, se jedná o přímo aplikovatelná nařízení, jež by tímto měla zajistit jednotnou aplikaci a dodržování v Unii. Nicméně i nařízení předvídají, že určitá pravidla týkající se porušení daných norem budou stanovená jednotlivými členskými státy. Rovněž samotná směrnice CS3D má za cíl vytvořit rovné podmínky pro společnosti působící na trhu EU, zejména s ohledem na existující fragmentaci úpravy v některých členských státech. Nicméně směrnice v určitých aspektech členským státům umožňuje přijmout přísnější podmínky.⁹⁵ Další důležitou otázkou je vzájemná provázanost předpisů v oblasti udržitelnosti, o které bude pojednáno v subkapitole 3.2.

3.1 KOMPARATIVNÍ ANALÝZA

Základní stavební prvky náležité péče vychází z nezávazných mezinárodních standardů, nicméně, jak je patrné z Obr. 2, konkrétní povinnosti náležité péče se v analyzovaných předpisech EU v oblasti udržitelnosti mohou zásadně lišit, jakož i okruh povinných subjektů, dosah dodavatelského řetězce, krytá rizika, sankce.

Pokud jde o věcnou působnost, nařízení proti odlesňování se stejně jako nařízení o konfliktních minerálech vztahuje na úzký okruh produktů/surovin, na rozdíl od horizontálního změření směrnice CS3D, která nemá omezenou věcnou působnost. Co se týká povinných subjektů, tj. hospodářské subjekty, na něž se požadavky vztahují, směrnice CS3D se uplatňuje na velké hospodářské subjekty definované obratem a počtem

⁹⁰ Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě: přezkum fungování a účinnosti nařízení (EU) 2017/821 podle čl. 17 odst. 2 nařízení (EU) 2017/821 ze dne 24. 9. 2024, COM(2024) 415 final, s. 9.

⁹¹ Tamtéž, s. 10.

⁹² HOLLY, c. d.

⁹³ VILLIERS, C. New directions in the European Union's regulatory framework for corporate reporting, due diligence and accountability: The challenge of complexity. *European Journal of Risk Regulation*. 2022, Vol. 13, No. 4, s. 548–566.

⁹⁴ PERRAM – JIWAN, c. d., s. 110–114.

⁹⁵ CS3D, čl. 4, Recital 31, 88.

zaměstnanců bez ohledu na sektor. Vzhledem k tomu, že kritéria byla ve schváleném znění značně zpřísněna, nemá směrnice CS3D tak velký dopad, jak se předpokládalo.⁹⁶ Subjekty, na které se vztahují požadavky nařízení o konfliktních minerálech a nařízení proti odlesňování, jsou vymezeny jejich specifickým věcným zaměřením (např. dovážené komodity či prahové hodnoty objemu dovozu). Věcně zaměřené úpravy mohou ve finále teoreticky postihnout více obchodních společností. Například nařízení proti odlesňování zahrnuje širokou škálu produktů, avšak analýza dopadů tohoto nařízení neposkytuje informaci o odhadovaném počtu dotčených podnikatelů.

Co se týká souladu příslušných nástrojů s mezinárodními instrumenty upravujícími koncept *due diligence*, lze zjednodušeně říct, že požadavky směrnice CS3D na náležitou péči v oblasti udržitelnosti jsou v zásadě v souladu s Obecnými zásadami OSN a Směrnicí OECD⁹⁷ s určitými odchylkami. Ačkoli nařízení proti odlesňování přímo neodkazuje na Obecné zásady OSN, Směrnici OECD ani koncept lidskoprávní *due diligence*, implicitně uznává mezinárodní standardy v oblasti lidských práv jako vodítko pro proces náležité péče. Nařízení o konfliktních minerálech částečně implementuje koncept náležité péče v oblasti lidských práv obsažený v Obecných zásadách OSN.

Klíčovou součástí všech analyzovaných předpisů je systém náležité péče, zahrnující jak identifikaci rizik v dodavatelském řetězci, tak také jejich řešení, zmírňování a prevenci. Pokud jde o požadavky náležité péče ve vztahu ke sledovaným rizikům, směrnice CS3D je nejrozsáhlejší a zahrnuje negativní dopady na lidská práva i na životní prostředí. Nařízení proti odlesňování a nařízení o konfliktních minerálech uplatňují cílený přístup k zajištění dodavatelských řetězců, které nepřispívají k odlesňování, respektive nefinancují ozbrojené konflikty a neporušují související lidská práva. Obě tato nařízení rovněž kombinují systém náležité péče se seznamem hospodářských subjektů, jež dodržují nařízení (např. seznam celosvětových zodpovědných subjektů zabývajících se tavením a rafinací dle nařízení o konfliktních minerálech) nebo systémy srovnávání, jež umožňují určit úroveň povinností pro náležitou péči hospodářských subjektů dle rizika, a tím i náklady či frekvenci inspekci a kontrol. To posiluje monitorování v zemích s vysokým rizikem a zjednodušuje *due diligence* a náklady v zemích s nízkým rizikem. Dle nařízení proti odlesňování bude členským státům EU a zemím mimo EU přiřazena kategorie rizika spojeného s odlesňováním a znehodnocováním lesů (nízká, standardní nebo vysoká).

Na rozdíl od nařízení o konfliktních minerálech, které nezakazuje uvádění konfliktních minerálů na trh EU, ale zaměřuje se na to, aby tyto minerály přestaly být tzv. konfliktní prostřednictvím náležité péče unijních dovozců, novější nařízení EUDR přímo zakazuje uvedení na trh EU komodit, které nesplňují kritéria nařízení. I když nařízení EUDR stále v určitých aspektech požaduje, aby hospodářské subjekty prováděly náležitou péči, náležitá péče se zde mění z nástroje řízení hodnotového řetězce prostřednictvím

⁹⁶ GONZALEZ GARCIA, S. Reaction CSDDD endorsement brings us 0.05% closer to corporate justice. In: *European Coalition for Corporate Justice* [online]. 15. 3. 2024 [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: <https://corporatejustice.org/news/reaction-csddd-endorsement-brings-us-0-05-closer-to-corporate-justice/>.

⁹⁷ OECD. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct* [online]. Paris: OECD Publishing, 2023 [cit. 2025-01-22]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/81f92357-en>.

firem na vrcholu GVC na nástroj prokázání vlastností samotného produktu (např. že výrobek je v celém řetězci prostý odlesňování). V opatřeních o udržitelnosti GVCs se tak donedávna převládající přístup zaměřený na aktéry rozšiřuje o přístup zaměřený na produkty, které vstupují na trh EU.⁹⁸

Co se týká vymezení hranice pro povinnost řízení rizik v dodavatelském řetězci, úpravy se liší. Ačkoli se zdá, že existuje shoda ohledně používání úrovní (přímých a nepřímých) obchodních partnerů pro stanovení dosahu povinností, přesný obsah zůstává sporný,⁹⁹ což dokládá kompromis dosažený ve směrnici CS3D a zvolený koncept „řetězce činností“.

Klíčovou otázkou je rovněž efektivnost těchto předpisů a nakolik jsou podniky na vrcholu GVCs motivovány k odpovídajícímu řízení daného GVC a poskytování nápravy poškozeným osobám. Úroveň veřejnoprávních sankcí se v jednotlivých předpisech významně liší. Nejstarší úprava v podobě nařízení o konfliktních minerálech se vyznačuje velmi slabou vymahatelností, respektive nemožností ukládat sankce za porušení nařízení. Naopak nařízení proti odlesňování předvídá nejen zákaz uvádění výrobků na trh, ale i poměrně citelné peněžní sankce za porušení nařízení (přiměřené škodám na životním prostředí a hodnotě dotčených komodit nebo produktů s minimálně stanovenou horní hranicí pokuty k ročnímu obratu). Správné sankce nicméně nevytvářejí vztah mezi porušením povinností náležité péče a škodami, které způsobují, a obvykle nezaručují žádnou nápravu pro ty, kteří utrpěli škodu v důsledku negativních dopadů hodnotového řetězce. Soukromoprávní odpovědnost jako prostředek kompenzace a nápravy ze strany společností na vrcholu GVCs vůči poškozeným je předvídána pouze ve směrnici CS3D. Dalšími mechanismy, které mohou posilovat odpovědnost v rámci systémů náležité péče, je například prohlášení o náležité péči, s kterým je spojována odpovědnost hospodářského subjektu za soulad produktu s nařízením proti odlesňování.

V řadě případů se povinnosti v oblasti udržitelnosti dotknou buď přímo (např. CS3D), nebo nepřímo (např. nařízení o konfliktních minerálech) i zahraničních podniků a budou tak mít významný dopad na GVCs. To je i zamýšlený cíl EU a přesvědčení, že jakožto největší jednotný trh na světě „*může EU stanovovat normy, které platí pro všechny globální hodnotové řetězce*“ a které jsou „*v souladu s ambicemi EU v oblasti životního prostředí a klimatu*“.¹⁰⁰ Příčiny a závažnost problémů, které se EU ve svých opatřeních snaží řešit, mají nadnárodní rozměr, což do určité míry ospravedlňuje extraterritoriální účinky těchto opatření. Na druhou stranu jsou takové právní předpisy náchylné ke kritice kvůli tomu, že státy Globálního Severu nepřímo regulují výrobu či produkci na Globálním Jihu.¹⁰¹ Zejména v případě nařízení proti odlesňování existuje obava o omezeném dopadu tohoto nařízení tím, že by mohlo dojít k potenciálnímu přesunu obchodu EU do nízkorizikových producentských zemí, nebo k diverzifikaci

⁹⁸ BECKERS, A. Global value chains in EU law. *Yearbook of European Law*. 2023, Vol. 42, s. 342–343.

⁹⁹ Tamtéž, s. 335.

¹⁰⁰ Zelená dohoda pro Evropu, s. 22.

¹⁰¹ LICHUMA, C. O. (Laws) made in the ‘first world’: A TWAIL critique of the use of domestic legislation to extraterritorially regulate global value chains. *Zeitschrift für Ausländisches Öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2021, Vol. 81, s. 497–532.

dodavatelského řetězce tak, že produkty prosté odlesňování budou putovat k náročnějším evropským spotřebitelům a zbytek k méně náročným nebo se použijí v tuzemsku, což podryvá představu EU o globálním tvůrci norem.¹⁰²

Obr. 2 Srovnání EU předpisů obsahujících náležitou péči

	CS3D (2024)	Nariadení proti odlesňování (EUDR) (2023)	Nariadení o konfliktních minerálech (2017)
Právní charakter	Transpozice směrnice do vnitrostátních právních předpisů	Přímá použitelnost nařízení	Přímá použitelnost nařízení
Věcná působnost	Horizontální	7 komodit (palmový olej, skot, dřevo, káva, kakao, kaučuk a sója) a odvozené výrobky	3 TG
Osobní působnost (s ohledem na povinnost náležitě péče)	Ekonomické subjekty EU: > 1 000 zaměstnanců a roční obrát > 450 mil eur Mimo EU: roční obrát > 450 mil. eur Mateřské společnosti EU a mimo EU společnosti s franšizovými/licenčními dohodami > 22,5 mil. eur a roční obrát > 80 mil. eur	Hospodářské subjekty a obchodníci, kteří uvádějí na trh EU nebo vyvážejí z trhu EU vyjmenované komodity	Unijní dovozci 3TG podle stanovených prahových hodnot
Povinnost náležitě péče (due diligence)	Lidská práva a životní prostředí	Lidská práva související s odlesňováním a respektování zásady svobodného, předchozího a informovaného souhlasu původních obyvatel	Rizika a nepříznivé dopady spojené s konflikty a souvisejícím porušováním lidských práv
Globální hodnotový řetězec	Řetězec činností	Dodavatelský řetězec	Dodavatelský řetězec (downstream)

¹⁰² BASTOS LIMA, M. G. – SCHILLING-VACAFLOR, A. Supply chain divergence challenges a ‘Brussels effect’ from Europe’s human rights and environmental due diligence laws. *Global Policy*. 2024, Vol. 15, No. 2, s. 260–275.

Veřejnoprávní sankce	Členské státy stanoví správní sankce za nedodržení předpisů	Zákazy uvádění produktů na trh; členské státy stanoví sankce za nedodržení zákazů	Členské státy stanoví pravidla vztahující se na protiprávní jednání
Občanskoprávní odpovědnost	Členské státy stanoví občanskoprávní odpovědnost v případě poškození nositelů práv	X	X

3.2 INTEROPERABILITA

Pro účinnou aplikaci právních předpisů EU týkajících se náležité péče je nezbytná jejich interoperabilita a komplementarita.¹⁰³ Pouze některé právní akty obsahují výslovná aplikační pravidla určující vzájemné vazby mezi předpisy a přednost aplikace dané normy před jinou z důvodu speciality právní úpravy. Například směrnice CS3D v případě rozporu uvádí přednost aplikace jiného legislativního aktu Unie, který sleduje stejné cíle a stanoví širší nebo konkrétnější povinnosti. V rozsahu příslušného rozporu se tedy konkrétní povinnosti budou řídit jiným legislativním aktem jako například nařízením o konfliktních minerálech, nařízením proti odlesňování či nařízením o bateriích.¹⁰⁴ Rovněž nařízení proti odlesňování v preambuli předvídá aplikaci konkrétnějších ustanovení o náležité péči v hodnotovém řetězci, která jsou obsažena v jiných právních aktech Unie. Tato ustanovení by měla být aplikována současně s nařízením proti odlesňování. Pokud však nařízení proti odlesňování obsahuje konkrétnější ustanovení, neměla by být vykládána způsobem, který by narušoval účinné uplatňování jiných právních aktů Unie týkajících se náležité péče nebo dosažení jejich obecného cíle.¹⁰⁵ Zejména s ohledem na malé a střední podniky se očekává, že Komise poskytne jasné pokyny pro dodržování nařízení proti odlesňování, a to i ve vztahu k jiným předpisům.¹⁰⁶

V rámci plánovaného tříletého přezkumu nařízení o konfliktních minerálech vyvstala otázka, zda by měly být do působnosti tohoto nařízení zahrnuty i další nerostné suroviny a kovy, které se postupem času staly strategickými pro zelenou tranzici a mohou pocházet z oblastí ohrožených konfliktem (např. lithium, měď). Vzhledem k tomu, že na tyto suroviny se již vztahuje akt o kritických surovinách a požadavky náležité péče stanovené nařízením o bateriích, bylo raději upuštěno od jejich dodatečného zahrnutí do nařízení o konfliktních minerálech, kam by jinak logicky patřily, z obav o duplicitu požadavků pro hospodářské subjekty a nadměrné zkomplikování regulačního prostředí.¹⁰⁷ Navíc přezkumná zpráva očekává, že řada subjektů EU v rámci dodavatelských

¹⁰³ Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě..., s. 21 a násl.

¹⁰⁴ CS3D, čl. 1.3, Recital 17.

¹⁰⁵ Nařízení proti odlesňování, Recital 56.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě..., s. 21–22.

řetězců nerostných surovin bude muset provádět náležitou péči v oblasti životního prostředí dle směrnice CS3D, čímž se dle Komise vyplní mezeru environmentálních rizik v nařízení o konfliktních minerálech.

ZÁVĚR

V posledních dvou letech EU významně pokročila v regulaci globálních hodnotových řetězců, jejichž transformaci považuje za důležitou pro dosažení cílů udržitelného rozvoje. Rychlé tempo vývoje požadavků náležité péče v oblasti udržitelnosti klade zvýšené nároky na obchodní společnosti, jež jsou součástí GVCs. Navíc mezi jednotlivými předpisy existují rozdíly a jejich vzájemná koordinace ohledně povinností kladených na určitý subjekt nemusí být zcela jasná a jednoduchá pro implementaci. Tento článek představil jednak základní přehled právních předpisů EU v oblasti udržitelnosti GVCs a jednak základní rysy třech právních úprav využívajících koncept náležité péče podniků: od ranější úpravy v podobě nařízení o konfliktních minerálech, reagujícího na určitý soubor rizik ve specifickém sektoru a postrádajícího sankční mechanismus, přes nařízení proti odlesňování kombinujícího tradiční prvky náležité péče příslušných subjektů s novým přístupem zákazu vstupu produktu na trh a povinností prokázat vlastnosti daného produktu před uvedením na trh EU, až po horizontální úpravu směrnice CS3D s širokým záběrem řešení nepříznivých dopadů GVCs na lidská práva a životní prostředí doprovázenou určitou formou soukromoprávní odpovědnosti. Článek zejména poukázal na rozdíly ve věcné a osobní působnosti, definicích hodnotového řetězce, operacionalizaci řízení hodnotového řetězce a právních dopadech porušení povinností náležité péče. Provádění těchto právních předpisů je stále v počáteční fázi, nicméně představují významný pokrok ve formalizaci povinností náležité péče v oblasti udržitelnosti jak pro společnosti v EU, tak pro některé společnosti mimo EU, a posun od dobrovolných standardů k vymahatelné právní úpravě. Účinnost těchto předpisů a kýžená prevence negativních dopadů podnikání na lidská práva a životní prostředí bude rovněž odvislá od potenciálních nezamýšlených dopadů nových pravidel na hospodářství a životní úroveň producentských zemí.

JUDr. Monika Feigerlová, PhD., LL.M.
Ústav státu a práva, AV ČR, v. v. i.
monika.feigerlova@ilaw.cas.cz
ORCID: 0000-0002-1220-5498